

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:796(045)

НАЗАРЕВИЧ Володимир

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

<https://orcid.org/0000-0002-9499-8953>nazarevicv045@gmail.com

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В статті представлено аналіз можливості оптимізації процесу інформатичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі врахування особливостей структури особистості, соціального замовлення інформаційного суспільства, гуманітарного потенціалу науки, специфіки відповідної галузі знань в системі наук. Окреслено психолого-педагогічні особливості процесу вивчення дисциплін циклу інформатичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Охарактеризовано концепцію особистісно орієнтованого навчання інформатичних дисциплін, яка ґрунтується на парадигмі особистісно орієнтованої освіти і включає особистісний, діяльнісний і компетентнісний підходи.

Ключові слова: професійна підготовка учителів фізичної культури, психолого-педагогічні особливості процесу навчання, інформатична підготовка, концепцію особистісно-орієнтованого навчання, особистісно-орієнтована модель майбутнього вчителя фізичної культури.

DOI: <http://doi.org/10.31891/pcs.2023.1.5>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Завдання професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури неможливо уявити без інформатичної підготовки. Використання комп'ютерно орієнтованих засобів навчання на основі різноманітних технологій нерозривно пов'язане з врахуванням функціональних механізмів психіки здобувачів вищої освіти. Такий процес дозволяє здійснювати корекцію освітньої діяльності, і навіть прогнозувати динаміку можливого розвитку професійних компетентностей бакалавра фізичного виховання.

2. АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Освітньо-професійні програми підготовки майбутніх учителів фізичного виховання включають блок знань і вмінь інформатичного характеру, на формування яких виділяється мінімальна кількість годин і при цьому використовуються неефективні методи. Відповідно виникає необхідність у дидактичному обґрунтуванні згаданого процесу. Одним із шляхів до усунення даної проблеми є врахування особливостей структури особистості, соціального замовлення інформаційного суспільства, гуманітарного потенціалу науки, специфіки відповідної галузі знань в системі наук.

3. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Змістовна сторона професійної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти отримала повне та всебічне висвітлення у вітчизняній та зарубіжній літературі. Питанням вирішення різноманітних задач професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, зокрема і питанням формування компетентностей студентів, присвячені роботи Г. Олефір, В. Платонова, Л. Сущенко, І. Шапошнікова та ін.. Однак, питання оптимізації інформатичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі психолого-педагогічного аспекту не знайшли належного відображення в дослідженнях науковців.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз можливості оптимізації процесу інформатичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі результатів досліджень щодо сприйняття інформації, мислення, пам'яті, психомоторики, саморегуляції, за допомогою яких забезпечується управління поведінкою людини і психічними процесами.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНІХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Метою інформатичної підготовки є розвиток особистості студента, його індивідуальності у процесі навчання інформатичних дисциплін. Обов'язково враховуються ціннісні орієнтації студента у інформаційному суспільстві, структура його переконань, на основі яких формується його "внутрішня модель світу".

У структурі особистості нами виокремлені три основні сторони: досвід, функціональні механізми психіки та типологічні властивості. Структура кожної з виокремлених сторін має, у свою чергу, свої, властиві їй компоненти.

Значне місце в структурі особистості займає її життєвий досвід, що включає знання, вміння і навички, а також її спрямованість, пізнавальні, комунікативні та фізичні якості [7].

Основою формування досвіду особистості є функціональні механізми психіки. До них відносяться сприйняття інформації, мислення, пам'ять, психомоторика, саморегуляція, за допомогою яких забезпечується управління поведінкою людини і психічними процесами.

Значну роль у забезпеченні фахово-кваліфікаційної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури, формуванні вміння швидко орієнтуватися у науково-технічних змінах і постійно здійснюваних нововведеннях, що відбуваються у суспільних (освітніх) процесах відіграє формування фахових, пізнавальних та комунікативних якостей особистості.

У зв'язку з постійним розвитком використання комп'ютерно орієнтованих засобів навчання на основі різноманітних технологій, зміною апаратних платформ, важливе значення мають такі пізнавальні якості особистості, як здатність до передбачення, кмітливості. Володіння цими якостями є значущими в умовах виникнення нестандартних ситуацій під час здійснення фахової діяльності.

Зважаючи на те, що сучасний учитель фізичної культури здійснює і інформаційну, і прикладно-технологічну діяльність, наприклад, управління і адміністрування мережі закладу освіти, відповідно до регламенту, контроль за використанням основного і допоміжного технологічного обладнання, від нього вимагається наявність такої риси особистості, як спостережливість.

Розглядаючи аспект постійної зміни властивостей і якостей людини, можна виокремити дві протилежні тенденції: прогресивні зміни - пов'язані зі становленням особистості, і регресивні зміни, пов'язані, зокрема, зі старінням [4].

Усі зазначені вище сторони структури особистості формуються у кожної людини, і їх формування підпорядковане загальним для всіх людей закономірностям, але в той же час цей процес є надзвичайно індивідуальним.

Особистісно орієнтована модель майбутнього вчителя фізичної культури характеризується тим, що викладач:

- орієнтує студентів на самостійну навчальну роботу [3];
- виявляє переваги, здібності і здатності кожного студента до реалізації окремих напрямків діяльності [7];
- добирає навчальний матеріал інформатичних дисциплін з урахуванням пізнавальних здібностей кожного студента [6];
- надає студенту вибір групової або самостійної роботи [3];
- відкриває закономірності, способи вирішення пізнавальних завдань спільно зі студентом за його безпосередньої участі [7];
- надає студенту можливість оцінювання своїх знань самостійно [3];
- погоджує свій освітній стиль з пізнавальними можливостями студентів [4].

Отже, особистісно орієнтована модель майбутнього вчителя фізичної культури суттєво відрізняється від моделі особистості, спрямованої на здобування знань, умінь і навичок тим, що відкриває закономірності, способи вирішення пізнавальних завдань інформатичної галузі спільно зі студентом і за його безпосередньої участі та надає велику свободу вибору навчальних траєкторій студенту у процесі інформатичної підготовки.

Освіта (становлення) особистості є однією з основних функцій діяльності, тобто діяльність має одним зі своїх продуктів розвиток самого суб'єкта. Звідси можна зробити висновок, що будь-яка діяльність і є розвитком. Становлення особистості (освіта) є продуктом діяльності, «накладеної» на генетичну програму розвитку людини.

Структура особистості, соціальне замовлення інформаційного суспільства, гуманітарний потенціал науки, специфіка

відповідної галузі знань в системі наук і практичної діяльності обумовлюють цілі навчання і через них впливають на зміст, методи, форми і засоби навчання [1].

Зміст інформатичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури передбачає розробку, створення і добір варіантів, методів і засобів навчання з подальшим їх впровадженням в практику педагогічного процесу [3].

Дотримання дидактичних принципів і критеріїв при доборі змісту навчального матеріалу дозволяють удосконалити процес навчання дисциплін інформатичного циклу за такими показниками, як володіння змістом навчання, темп засвоєння навчального матеріалу, залежність від фахової спрямованості, контролю і самоконтролю, створення комфортного психологічного клімату в процесі співпраці викладачів і студентів [6].

У методичній системі повинна бути врахована індивідуальність студента. Орієнтація на індивідуальну траєкторію розвитку особистості студента призводить до зміни співвідношення нормативних вимог до результатів освіти, вираженим в держстандартах освіти, і вимог до самовизначення, самоосвіти, самостійності і самоіснування в навчально-професійних видах праці [1].

У чому проявляється специфіка особистісно орієнтованої інформатичної підготовки, і які її функції по відношенню до особистості? Як пов'язані особистісний і діяльнісний підходи в інформатичній підготовці? Якими повинні бути її зміст, організаційні форми? Пошук відповідей на ці та інші питання спонукав дослідників до розробки парадигми особистісно орієнтованої інформатичної підготовки.

Парадигма являє собою модель, яка використовується для вирішення не тільки дослідних, але і практичних завдань у педагогічній галузі діяльності. Необхідність у новій парадигмі виникла в зв'язку зі зверненням науки до нових типів мислення і нових способів перетворення дійсності [4].

Концепція особистісно орієнтованого навчання інформатичних дисциплін ґрунтується на парадигмі особистісно орієнтованої освіти і включає особистісний, діяльнісний і компетентнісний підходи. Розглянемо основні положення парадигми.

Перше положення парадигми особистісно орієнтованої освіти визначає її сутність і призначення.

Друге фундаментальне положення парадигми визначає ставлення викладача до студента і позиції викладача в освітньому процесі, тобто педагог виходить з того, що у кожного студента у його вчинках є особистісний сенс, особистісна значимість навчання, на яку і треба спиратися у педагогічному процесі. Якщо такого особистісного сенсу немає, то треба допомогти студенту знайти його.

Третє положення парадигми особистісно орієнтованої освіти пов'язано з визначенням її людиноутворюючих функцій. Найважливіша з них - гуманітарна, сутність якої полягає у збереженні та відновленні екології людини: її тілесного і духовного здоров'я, сенсу життя, особистої свободи, моральності. Для цього освіта повинна закласти в особистість механізми розуміння, взаєморозуміння, спілкування, співробітництва [3].

Четверте положення парадигми особистісно орієнтованої освіти стосується її змісту. Перш за все, це спрямованість на задоволення екзистенціальних потреб людини, тобто потреб її буття, особистого існування: свободи і вільного вибору себе, свого світогляду, дій, вчинків, позиції, самостійності та особистої відоподальності, саморозвитку і самореалізації, самовизначення і творчості та ін. [4].

П'яте положення парадигми особистісно орієнтованої освіти стосується педагогічних технологій. Ідея полягає у переході навчання від пояснення до розуміння, від монологу до діалогу, від соціального контролю до розвитку, від управління до самоврядування. Основне завдання педагога - спілкування, взаєморозуміння зі студентами, їх «звільнення» для творчості [5].

Гуманітаризація інформаційного знання повинна сприяти активізації творчого потенціалу майбутнього вчителя фізичної культури.

Серед гуманістичних аспектів, які можуть бути використані в інформатичній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури, можна виокремити світоглядний (філософський), історичний, соціологічний, психологічний, культурологічний, естетичний, етичний та інші аспекти.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Отже, засобом індивідуалізації навчання дисциплін інформатичного циклу слугують самі знання, а не їх конкретний носій – студент, який розвивається. Знання організуються за ступенем об'єктивних труднощів їх здобування, новизни, рівнем їх інтегрованості, з урахуванням раціональних

прийомів засвоєння, «порцій» подачі навчального матеріалу, складності його перероблення і т.ін.

Актуальними напрямками подальшої розробки окресленої проблеми є вивчення питання щодо можливостей систематизації інформатичних понять, які повинні бути сформовані у майбутніх учителів фізичної культури на основі психолого-педагогічного контексту.

Література

1. Джури́нський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / П. Б. Джури́нський. – Одеса, 2013. – 43 с.
2. Захарі́на Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи: теорія та методика: монографія / Є. А. Захарі́на. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. – 439 с.
3. Івані́й І. В. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури / І. В. Івані́й // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2013. – № 1. – С. 43–48.
4. Іванова Л. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Л. І. Іванова. – К., 2014. – 40 с.
5. Іващенко В. П. Теорія і методика фізичного виховання. Ч. 2 / В. П. Іващенко, О. П. Безкопильний. – Черкаси: ЦНТЕІ, 2006. – 467 с.
6. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Л. П. Сущенко. – К., 2003. – 45 с.
7. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / О. В. Тимошенко. – К., 2009. – 38 с.

References

1. Dzhurynskiy P. B. Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do zdoroviazberezhuvalnoi profesiinoi diialnosti: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / P. B. Dzhurynskiy. – Odesa, 2013. – 43 s.
2. Zakharina Ye. A. Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do pozaklasnoi ta pozashkilnoi ozdorovcho-vykhovnoi roboty: teoriia ta metodyka: monohrafiia / Ye. A. Zakharina. – Zaporizhzhia: Klashychnyi pryvatnyi universytet, 2012. – 439 s.
3. Ivaniy I. V. Kompetentnisnyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky vchytelia fizychnoi kultury / I. V. Ivaniy // Fizychno vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi. – 2013. – № 1. – S. 43–48.
4. Ivanova L. I. Teoretychni i metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do roboty z uchniamy z vidkhyleniamy u stani zdorovia: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / L. I. Ivanova. – K., 2014. – 40 s.
5. Ivashchenko V. P. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia. Ch. 2 / V. P. Ivashchenko, O. P. Bezcopylnyi. – Cherkasy: TsNTEI, 2006. – 467 s.
6. Sushchenko L. P. Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu u vyshchykh navchalnykh zakladakh: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / L. P. Sushchenko. – K., 2003. – 45 s.
7. Tymoshenko O. V. Teoretyko-metodychni zasady optymizatsii profesiinoi pidhotovky vchyteliv fizychnoi kultury u vyshchykh navchalnykh zakladakh: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / O. V. Tymoshenko. – K., 2009. – 38 s.

Abstract

NAZAREVYCH Volodymyr

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FUNDAMENTALS OF IT TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION

The article presents an analysis of the possibility of optimizing the process of informatics training of future physical education teachers based on taking into account the features of the personality structure, the social order of the information society, the humanitarian potential of science, and the specifics of the relevant field of knowledge in the system of sciences.

The psychological and pedagogical features of the process of studying the disciplines of the IT training cycle of future physical education teachers are outlined. The concept of person-oriented learning of informatics disciplines is characterized, which is based on the paradigm of person-oriented education and includes personal, activity and competence approaches.

Keywords: *professional training of physical culture teachers, psychological and pedagogical features of the learning process, informatics training, the concept of personally oriented training, personally oriented model of the future physical culture teacher.*

Стаття надійшла до редакції 19.01.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Назаревич В.. Психолого-педагогічні основи інформатичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2022. № 3-4. С. 35-39.

Nazarevych V.. (2023) Psychological and pedagogical fundamentals of it training of future teachers of physical education. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 3-4, pp. 35-39.